

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ РИНКУ І ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ЛЯХОВИЧ Лариса Андріївна

УДК 338.45:330.332

АКТИВІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В ТЕКСТИЛЬНІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Спеціальність 08.07.01 — економіка промисловості

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса — 2005

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільській академії народного господарства, Міністерства освіти і науки України

- Науковий керівник: доктор економічних наук, професор **Гринчуцький Валерій Іванович**,
Тернопільська академія народного господарства МОН України,
завідувач кафедри економіки підприємств і корпорацій
- Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор **Лисенко Юрій Григорович**,
Донецький національний університет МОН завідувач кафедри економічної кібернетики
- кандидат економічних наук,
Бревно Олексій Олексійович,
Інституту проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України, старший науковий співробітник відділу ринкових механізмів і структур

Провідна установа — Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, відділ проблем розвитку та розміщення галузей обробної промисловості, м. Київ

Захист відбудеться 30 червня 2005 р. о __12__ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.177.01 в Інституті проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України за адресою:

650044, м. Одеса, Французький бульвар, 29.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України за адресою:
65044, м. Одеса, Французький бульвар, 29

Автореферат розісланий „_26_” __травня_ 2005 р.

Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради

Моліна О. В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Радикальні економічні перетворення, які здійснюються в процесі переходу від планової до ринкової економіки, формують на загально галузевому рівні низку проблем, які вимагають якнайшвидшого вирішення. За сучасних умов однією із таких проблем є активізація інвестиційно-інноваційного процесу в галузі з метою впровадження підприємствами передових досягнень науки і техніки, раціонального використання ними як власних, так і залучених фінансових ресурсів для створення ефективної матеріальної бази, формування їх стійкого фінансового стану в майбутньому. Для вирішення цих питань необхідно сформувати передумови щодо активізації інвестиційного процесу як на окремому підприємстві, так і на галузевому й загальнодержавному рівні.

Для текстильної промисловості України, де значна частина обладнання потребує негайної заміни, це питання на сьогоднішній день набуло найважливішого значення. Окрім цього, низька рентабельність продукції, її недостатня за якістю обробки конкурентоспроможність на внутрішньому й зовнішньому ринках диктують текстильним підприємствам необхідність частину своїх ресурсів спрямовувати на інвестиції. Ці об'єктивні причини спонукають підприємства до пошуку найбільш вигідних шляхів використання власних (внутрішніх) фінансових ресурсів і залучення зовнішніх інвестицій.

Інвестиційний процес у галузі супроводжується структурною перебудовою економіки, наявністю відносно високої ставки відсотка за короткострокові кредити банку, обмеженістю довгострокових кредитів банку, значним рівнем ризику, намаганням акціонерів отримати негайні максимальні дивіденди всупереч ефективній інвестиційній стратегії підприємства. Усе це призводить до виникнення стресових ситуацій на текстильних підприємствах, коли у них існує нагальна потреба в інвестиціях, але відсутні достатні ресурси для реалізації своїх інвестиційних проектів. Окрім цього, існують труднощі і з розробкою самих проектів через непридатність старих радянських методів і нерозвиненість нових (ринкових). У сучасних умовах на підприємствах інвестиційна діяльність здійснюється, як правило, безсистемно, за відсутності узгодження різних інвестиційних проектів і глибокого вивчення ринку.

Водночас інвестиційна активність підприємств галузі залишається на низькому рівні через несприятливий інвестиційний клімат, що пояснюється недосконалою законодавчою базою, нерозвинутою фінансово-кредитною системою, значним податковим тиском, неефективним використанням амортизаційних відрахувань, а також низьким рівнем інвестиційної активності населення, що призводить до відпливу вітчизняних капіталів за кордон та не сприяє залученню іноземних інвестицій.

Проблеми активізації інвестиційного процесу на підприємстві, у певній галузі та економіці загалом знайшли своє відображення в працях вітчизняних вчених-економістів (О. І. Амоші, О. Б. Альохіна, Ю. М. Бажала, М. Д. Білик, І. О. Бланка, Б. В. Буркинського, Є. А. Бельтюкова, А. І. Бутенка, Б. І. Валуєва, М. С. Герасимчука, І. І. Грузнова, В. І. Захарченка, М. П. Денисенка, Г. В. Козаченко, Ю. Г. Лисенка, Т. В. Майорової, В. І. Осипова, А. А. Пересади, І. П. Продіуса, П. С. Рогожина, В. М. Соколенка, В. Г. Федоренка, М. Г. Чумаченка, В. Я. Шевчука, С. К. Харічкова, О. М. Ястремської) та зарубіжних (Г. Александера, Дж. Бейлі, Г. Бірмана, С. Бріггема, Л. Гітмана, М. Джонка, Ф. Фішера, У. Шарпа, Г.С. Шмідта).

Проблема активізації інвестиційного процесу у текстильній галузі ще не знайшла свого належного розв'язання, оскільки немає однозначних підходів до визначення інвестиційної привабливості галузі, ефективності інвестиційних проектів у сучасних несприятливих для підприємств кризових умовах. Потребують уточнення і подальшого вивчення питання стратегічного управління інвестиційною діяльністю, обґрунтування методів вибору варіантів інвестування в контексті стратегії розвитку підприємства, формування заходів щодо обмеження впливу інвестиційних ризиків. Розв'язання завдань активізації інвестиційного процесу у галузі вимагає на сучасному етапі подальшої розробки рекомендацій щодо формування певної підтримуючої інфраструктури, розвитку методики розробки бізнес-планів інвестиційних проектів,

визначення інвестиційних можливостей текстильної галузі, виходячи з її фінансово-господарського стану.

Відсутність концептуально цілісної теоретико-методологічної бази, недосконалість науково обґрунтованих рекомендацій і висновків з питань активізації інвестиційного процесу за умов становлення й розвитку в нашій державі ринкового середовища визначили актуальність і своєчасність дослідження, його науково-практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана відповідно з планом науково-дослідних робіт Тернопільської академії народного господарства і належить до теми “Підвищення ефективності виробництва” (№ державної реєстрації 0101U002353).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування та розробка рекомендацій щодо активізації інвестиційного процесу у текстильній галузі шляхом формування відповідної підтримуючої інфраструктури, формування інвестиційних проектів з урахуванням інтересів їх учасників, методики визначення привабливості галузі, а також розробка заходів щодо обмеження впливу інвестиційних ризиків за сучасних умов господарювання.

Для досягнення цієї мети були поставлені й вирішенні такі основні наукові завдання:

- вияснення методики оцінки ефективності інвестицій в умовах адміністративних і ринкових методів господарювання;
- аналіз сучасного стану текстильної промисловості України з метою оцінки перспектив її розвитку;
- аналіз особливостей відтворення основних виробничих фондів і оборотних коштів у текстильній галузі промисловості, а також економічних інтересів потенційних інвесторів текстильних підприємств;
- розробка рекомендацій щодо формування інфраструктури підтримки інвестиційного процесу в текстильній галузі;
- розробка рекомендацій щодо визначення інвестиційної привабливості галузі та заходів обмеження впливу інвестиційних ризиків;
- розробка методики формування бізнес-плану інвестиційного проекту з урахуванням інтересів його учасників.

Об'єктом дослідження є виробничо-господарська діяльність підприємств текстильної промисловості України.

Предметом дослідження є теоретичні та організаційно-методичні основи оцінки ефективності інвестиційного процесу у галузі.

Методи дослідження ґрунтуються на фундаментальних роботах зарубіжних та українських учених із проблем управління інвестиціями, аналізі фінансово-господарського стану та інвестиційного забезпечення розвитку підприємств. У процесі дослідження використано системний підхід до оцінки ефективності інвестиційного процесу у галузі, прогнозування тенденцій інвестиційних процесів, методи економіко-статистичного та порівняльного аналізу, методи експертних оцінок.

Наукова новизна одержаних результатів

Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає в розробці науково-методичних рекомендацій щодо удосконалення та активізації інвестиційного процесу в текстильній галузі. Наукова новизна результатів дослідження полягає в такому:

вперше:

- обґрунтовано необхідність та розроблено шляхи формування інфраструктури підтримки інвестиційного процесу в текстильній галузі, як сукупності економічних суб'єктів, які шляхом формування певних механізмів здійснюють свою діяльність, забезпечуючи ефективність інвестиційного процесу в галузі;
- розроблено методику формування бізнес-плану інвестиційного проекту з використанням методу аналізу ієрархій для встановлення актуальності його розділів для кожного з його учасників;

удосконалено:

- методичні підходи до визначення інвестиційної привабливості галузі на основі оцінки інвестиційного ризику;
- механізм визначення складових підтримки інвестиційного процесу в галузі, до яких слід віднести нормативно-правову базу, інформаційну, матеріальну, організаційну та кадрову складові;
- методику кількісної оцінки інвестиційного ризику текстильної галузі з використанням коефіцієнта ризику;

одержали подальший розвиток:

- уточнення джерел формування інвестиційних ресурсів підприємств галузі та визначення поведінки її потенційних інвесторів;
- визначення особливостей впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на інвестиційний процес у галузі з метою його активізації;
- класифікація інвестиційних ризиків галузі, що дозволило сформулювати систему заходів обмеження їхнього впливу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості і доцільності їх використання у функціонуванні текстильної промисловості загалом і діяльності підприємств галузі зокрема. Цінною особливістю є рекомендації щодо формування інфраструктури підтримки інвестиційного процесу в галузі, виявлення інвестиційних ризиків текстильних підприємств та заходів щодо їх обмеження. Результати досліджень тенденції розвитку підприємства можуть використовуватися для прогнозування темпів його розвитку та розробки перспективних інвестиційних проектів з урахуванням інтересів його учасників. Окремі положення дисертаційного дослідження використовуються в навчально-методичній роботі кафедри економіки підприємств і корпорацій Тернопільської академії народного господарства та кафедри економіки виробничої сфери Тернопільського державного технічного університету імені Івана Пулюя.

Практичні пропозиції і рекомендації автора впроваджені на ВАТ “Текстерно” м. Тернополя (довідка про впровадження від 28 травня 2002 р.) та ВАТ “Херсонський бавовняний комбінат” (довідка про впровадження від 14 травня 2002 р.)

Особистий внесок здобувача. У результаті самостійного дослідження автором розкрито особливості функціонування інвестиційної сфери текстильної промисловості та обґрунтовано необхідність формування інфраструктури підтримки інвестиційного процесу в ній, розроблено рекомендації щодо визначення інвестиційної привабливості галузі, запропоновано методику оцінки і заходи щодо обмеження впливу ризиків інвестиційних проектів підприємств, розроблено методику формування бізнес-плану інвестиційного проекту з урахуванням інтересів його учасників.

Апробація результатів дисертації. Основний зміст дисертації знайшов своє відображення у восьми публікаціях. Про основні результати дисертаційної роботи автор доповідала на Всеукраїнській науковій конференції “Шляхи активізації вітчизняного виробництва: теорія і практика, проблеми підготовки фахівців” (Хмельницький, 2001 р.), виступила з повідомленням на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Трансформація системи державного регулювання економіки на завершених ХХ століття” (Тернопіль, 2001 р.), науково-практичній конференції „Стратегія розвитку вітчизняних підприємств” (Тернопіль, 23-24 жовтня 2003 р.), міжнародній науково-практичній конференції „Облік, аналіз і аудит у сучасному бізнесі” (Львів, 27-28 травня 2004 р.), наукових семінарах кафедри економіки підприємств і корпорацій Тернопільської академії народного господарства, відділів Інституту економіки НАН України, Інституту проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України та наукових публікаціях автора.

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 11 наукових праць загальним обсягом 3,5 др. арк., із них 8 у фахових виданнях.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи — 191 сторінка комп’ютерного тексту, в тому числі основний зміст — 173 сторінки, включаючи 8 рисунків і 28 таблиць. Список використаних джерел нараховує 216 позицій і займає 18 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У дисертаційній роботі розвинуто теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо активізації інвестиційного процесу в текстильній галузі.

У „Вступі” обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, предмет, об’єкт, завдання дослідження, сформульовано наукову новизну і практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі „**Теоретичні основи ефективності інвестицій**” проаналізовано літературу з проблем активізації інвестиційного процесу та підвищення ефективності інвестиційної діяльності, уточнено економічну сутність і види інвестицій, зміст й об’єктивну необхідність інвестиційного процесу для розвитку економіки країни та її галузей.

Значну увагу приділено вивченню джерел інвестиційних ресурсів текстильних підприємств, які поділяються на власні, позичкові та залучені. Власними (внутрішніми) джерелами інвестицій є прибуток, амортизаційні відрахування та інші надходження підприємства. Залучені джерела фінансування інвестицій включають емісію акцій та інвестиційних сертифікатів, що її здійснюють як підприємства, так й інвестиційні фонди. Одним із важливих джерел інвестиційних ресурсів є бюджетне асигнування, яке здійснюється через державний сектор економіки. Але в сучасних умовах це джерело є досить непевним і практично нереальним. Необхідно лише зауважити, що єдино правильним сьогодні була б підтримка державою текстильної промисловості саме через цей вид інвестування. Важливим джерелом інвестування підприємств текстильної промисловості є позичкові кошти, які складаються із банківських кредитів, інвестиційного лізингу, державного кредиту тощо. Проте використання банківського кредиту за сучасних умов є проблематичним, оскільки залишається досить висока плата за кредит. Підприємства галузі просто не можуть взяти довгострокові кредити під високі процентні ставки. Тому запрошується ідея створення інвестиційного банку (фонду) текстильної галузі, який би міг акумулювати амортизаційні кошти і надавати їх під комерційні кредити, в тому числі й довгострокові, на прийнятних умовах. Але таку фінансову інституцію доцільно утворювати під протекторатом держави. Правильність такої думки вже не раз підтверджувалась публікаціями у науковій та періодичній пресі, виступах провідних вчених на наукових конференціях.

З метою активізації інвестиційного процесу в галузі були уточнені основні принципи і методи оцінки його ефективності. У вітчизняній та зарубіжній літературі розроблені різні підходи та методи оцінки ефективності інвестицій. Вирішення даної проблеми розпочалось у 20-х роках ХХ ст. Але, якщо на Заході цій проблемі приділялася належна увага, то в СРСР її вирішення взагалі ставилось під сумнів і, навіть, стверджувалась недоцільність визначення ефективності інвестицій у плановій економіці. Тільки з початку 60-х років у вітчизняній науці починає розроблятися теорія і методи оптимального планування і функціонування планової економіки. Сучасними дослідниками розроблені методи оцінки ефективності інвестицій, які враховують чинник часу і базуються на принципах дисконтування грошових потоків. Кожний із цих методів має свої переваги і недоліки. Аналіз переваг і недоліків даних методів наводиться в дисертації. При цьому використовується низка показників оцінки ефективності інвестицій. Робиться висновок, що для підприємств текстильної промисловості доцільно відбирати проекти на основі їх комплексного використання.

Головним недоліком методів та показників оцінки ефективності інвестицій у текстильній галузі є їхня відірваність від інтересів конкретних учасників інвестиційного процесу.

Дослідження інвестиційного процесу в текстильній галузі дало змогу визначити її потенційних інвесторів, якими є держава, місцеві органи влади, інвестори, банки та елементи небанківської системи, великі підприємства легкої й інших галузей, юридичні особи зі значними капіталами, іноземні інвестори, приватні особи, дрібні інвестори. Для активізації інвестиційного процесу в галузі текстильним підприємствам необхідно глибоко й детально проаналізувати й оцінити можливості потенційних інвесторів та визначити їхні інтереси. Кожний інвестор має свої

інтереси, свої особливості поведінки у різноманітних ситуаціях на ринку фінансових ресурсів. Так, наприклад, для іноземних інвесторів привабливим може бути інвестиційний проект, у процесі реалізації якого інвестор стає одним із співвласників текстильного підприємства. Така форма залучення іноземних інвесторів є досить привабливою, оскільки гарантує можливість впливу на реалізацію проекту й отримання прибутку. Те ж саме можна сказати про великих інвесторів, які у процесі економічних перетворень змогли нагромадити значні фінансові ресурси.

Однією з форм отримання інвестиційних ресурсів на підприємства текстильної промисловості є залучення фінансових посередників. Такими посередниками є інвестиційні фонди й компанії, довірчі товариства, кредитні спілки, страхові компанії, пенсійні фонди, лізингові компанії тощо. Сьогодні в Україні ця система ще недостатньо розвинута й законодавчо не оформлена повністю. Активізація інвестиційного процесу в галузі залежить і від наявності розгалуженої й дієвої фінансово-кредитної інфраструктури та від ступеня врахування в ньому інтересів і цілей потенційних інвесторів, функціонування яких активізує інвестиційний процес, і, як наслідок, сприяє формуванню нового економічного механізму в країні.

У другому розділі **“Стан текстильної промисловості України та її інвестування”** зроблено аналіз показників фінансово-економічної діяльності підприємств текстильної галузі, який показав, що ця галузь внаслідок дії низки чинників зазнала глибокої системної кризи. Ними є: приплив дешевого імпортного текстилю та одягу; розрив виробничих зв'язків з буйшими радянськими республіками, які були основними постачальниками сировини (особливо бавовни) для вітчизняних підприємств; несприятливий фінансовий стан текстильних підприємств, який не дозволяє їм купувати сировину, своєчасно виплачувати заробітну плату і оновлювати виробниче обладнання; значні витрати на енергоносії, що зумовило ріст цін на готову продукцію; низька продуктивність підприємств галузі у результаті старіння та зношення основних виробничих фондів; неефективна маркетингова та збутова стратегія; зростання попиту на імпортні товари тощо.

У дисертації проаналізовано процес скорочення виробництва у текстильній галузі. Хоч за останній рік дещо збільшилося виробництво, ситуація в текстильній промисловості залишається критичною. Так, якщо у 1990 р. на одного жителя вироблялося 23,3 м² тканин усіх видів, то у 2003 р. – 1,0 м². Загалом порівняно з 1990 р. виробництво основних видів тканин становило у 1998 р. – 8%, у 1999 р. – 4,2%, у 2000 р. – 5,3%, у 2001 р. – 5,9%, у 2002 р. – 6,9%, у 2003 р. – 4,9%. Темпи росту виробництва, як свідчать наведені дані, є нестабільними і значно відстають від загальнопромислового зростання в Україні.

У дисертації проаналізовано фінансові результати діяльності підприємств галузі. Загалом текстильна галузь останні три роки працювала збитково (див. табл. 1).

Таблиця 1

Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування підприємств текстильної промисловості, тис. грн.

Роки	Фінансові результати (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		У % до загальної кількості підприємств	Фінансові результати	У % до загальної кількості підприємств	Фінансові результати
2001	-17669,2	56,6	86528,0	43,4	104197,2
2002	-188010,6	54,7	40262,5	45,3	228273,1
2003	-172427,7	58,7	51048,4	41,3	223476,1

Про важкий стан галузі свідчить аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості підприємств галузі. На даний час кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську і тенденції до її значного зменшення відсутні, адже порівняно з 2001 р. у 2003 р. вона скоротилась лише на 37167,9 тис. грн. (5%). Єдиним виходом із загрозового становища є активізація й підвищення ефективності інвестиційного процесу у цій галузі.

Неприбутковість галузі є причиною того, що у підприємств відсутні можливості направляти частину прибутку на оновлення виробництва, без чого не можна створити високоякісну продукцію та поповнити оборотні кошти. Амортизаційні відрахування не можуть відігравати свою роль у відтворенні основних виробничих фондів, оскільки керівники підприємств вимушені направляти їх не за призначенням. Цьому сприяла недосконала амортизаційна політика держави.

У даній галузі за останні 10 років вибуття основних виробничих фондів із процесу виробництва відбувалося досить швидкими темпами. Ступінь зношення основних фондів підприємств текстильної галузі сягає близько 50%. Це негативно впливає на технічний рівень виробництва і якість продукції.

Незадовільний стан текстильної промисловості зумовлений низьким рівнем інноваційної діяльності. За даними Держкомстату України частка підприємств, які підвищили технічний рівень виробництва з метою освоєння нових видів продукції постійно падає. Зокрема, у 2003 р. вона становила лише 13,5% проти 2002 р., в 2001 р. 14,3% проти 14,8% у 2000 р. і 22,9% у 1995 р.

Проте останнім часом у зв'язку з реконструкцією підприємств ситуація дещо поліпшується. Так, на ВАТ „Текстерно” в 2003 р. розпочалась реконструкція та модернізація виробничих потужностей підприємства. Загалом на модернізацію „Текстерно” у 2003 р. витрачено близько 30 млн. грн. У ТОВ ПО „ТК-Донбас” інвестовано понад 3 млн. дол. США в оновлення виробництва. У модернізацію виробництва на АТ „Демітекс” (Полтавська бавовняна фабрика) у 2002 р. інвестовано понад 3 млн. дол. США, у 2004 р. було інвестовано 630 тис. дол. США для створення власного ткацького виробництва з фарбуванням та обробкою.

Загалом в останні роки інвестиції в легку промисловість стабільно зростають. Так, за 9 місяців 2003 р. на будівництво нових та технічне переоснащення діючих підприємств використано 105 млн. грн. капіталовкладень, що на 88,4% більше, ніж за такий самий період 2002 р. Найбільші обсяги інвестицій освоєно підприємствами текстильної промисловості та з пошиття одягу – 83,9 млн. грн. (79,9% від загально освоєних капіталовкладень). Однак, у загальному обсязі інвестицій у вітчизняну промисловість частка легкої промисловості становить лише 0,92%.

Водночас проведені дослідження дозволяють виділити позитивні зрушення, які вказують на те, що в текстильну галузь темпи зростання інвестицій порівняно з легкою промисловістю значно вищі, про що свідчать дані табл. 2.

Таблиця 2

Інвестиції в текстильну промисловість за видами діяльності (у фактичних цінах; тис. грн.)

Рік	У технічне оснащення (витрати на обладнання, інструмент, інвентар)		Витрати на будівельні і монтажні роботи		Інші види діяльності	
	Загальна сума	% до попереднього року	Загальна сума	% до попереднього року	Загальна сума	% до попереднього року
2000	31067	—	8845	—	478	—
2001	39901	128	11017	124,5	439	91,8
2002	47127	118,1	3315	30,0	108	24,6
2003	96640	205,0	7532	227,2	61	56,4

Проте, з огляду на інфляцію, яка зовсім не сприяє підвищенню активності комерційних банків у наданні довгострокових кредитів промисловим підприємствам, під час здійснення технічного розвитку господарюючим суб'єктам необхідно орієнтуватися, насамперед, на власні кошти: амортизацію й прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків.

Аналіз стану відтворення основних виробничих фондів свідчить про недостатню розробленість питань амортизаційної політики, яка повинна стати важливим регулятором процесу відтворення, ефективним інструментом державного регулювання економічних процесів, пов'язаних з оновленням виробничого апарату.

Невпинна конкуренція товаровиробників викликає необхідність безперервного оновлення активної частини основних виробничих фондів, змушує державу проводити політику прискореної амортизації на підприємствах для швидкого накопичення значних фінансових коштів із метою подальшого інвестування в інновації та оновлення техніки на якісно новій технічній основі. Таким чином, здійснюється процес інтенсивного відтворення основних виробничих фондів. Акумуляція значних фінансових коштів для оновлення основних виробничих фондів в короткі строки дасть змогу уникнути морального старіння машин і здійснити їх, заміну до настання морального зносу.

Залучення інвестиційних ресурсів у вигляді банківських кредитів частково дозволяє вирішити проблему поповнення недостатніх за обсягом фінансових ресурсів підприємства, які б спрямовувалися на оновлення основних виробничих фондів та поповнення обмежених обігових коштів. Але нерентабельність галузі стає бар'єром у їх залученні, оскільки вартість кредитів є дуже високою та існує ризик їх неповернення. Тому завданням текстильних підприємств є пошук оптимальних джерел та вибір стратегії фінансування потреб виробництва.

Зроблено висновок, що активізація інвестиційного процесу на підприємствах галузі значно залежить від урахування інтересів усіх його учасників. Необхідність досягнення балансу інтересів учасників інвестиційного процесу, тобто досягнення компромісу між ними, ускладнює завдання його активізації. Важливим у вирішенні цього завдання є ідентифікація особи, яка здійснює управлінський вплив на текстильне підприємство у своїх інтересах. Цей вплив можуть мати наймані працівники, адміністрація та власники підприємства. Інтереси цих трьох груп можуть частково збігатися, а частково вступати в протиріччя. Зауважимо, що для власників підприємства, адміністрації та інвесторів (за умови використання зовнішніх джерел інвестиційних ресурсів) найважливішими є показники фінансового стану та ризику, а для найманого персоналу — показники фінансового стану та соціальних аспектів.

У дисертаційній роботі доведено, що найбільш сконцентрована інформація, яка виражає інтереси учасників інвестиційного процесу на текстильному підприємстві, міститься в таких показниках: інвестиційний прибуток; розмір заробітної плати; розмір дивідендів; обсяг інвестицій. За умови формування на підприємстві інвестиційного проекту, таким показником також буде тривалість реалізації інвестиційного проекту.

Основним мірилом ефективності інвестиційного процесу на підприємстві є прибуток, отриманий від реалізації певного інвестиційного проекту. За рахунок прибутку здійснюються повернення кредиту та процентів за його використання, виплата дивідендів власникам підприємства, зміни у заробітній платі. Кошти, які залишаються в розпорядженні адміністрації, спрямовуються на розвиток підприємства.

При відборі інвестиційних проектів перевага, перш за все, надаватиметься тим, які забезпечать підприємству вищий рівень прибутковості. Необхідною умовою визначення ступеня прибутковості певного інвестиційного проекту є оцінка потенційного ринкового сегменту продукції підприємства. Визначення максимальних обсягів реалізації продукції як в Україні, так і за кордоном дасть можливість розрахувати оптимальну виробничу програму. В основі її формування лежить умова щодо максимізації величини прибутку як різниці між ціною і собівартістю виготовленої продукції, що забезпечить баланс інтересів учасників інвестиційного процесу на підприємствах галузі, а ймовірність отримання прибутку визначається виробничими та збутовими можливостями підприємства.

У третьому розділі „Складові активізації інвестиційного процесу в текстильній галузі” запропоновано шляхи і методи активізації інвестиційного процесу у текстильній галузі.

Активізація інвестиційного процесу у текстильній промисловості повинна відбуватися за умов формування відповідної підтримуючої інфраструктури. Без неї інвестиційний процес у окремій галузі, так само як і в промисловості у цілому, неможливий. Інфраструктура підтримки інвестиційної діяльності складається з певних елементів. Особливим її елементом є інвестиційний капітал – товар інвестиційного ринку, ефективний розподіл якого здійснюється за участі в інвестиційному процесі.

Для ефективного розвитку інвестиційного процесу в текстильній промисловості необхідним елементом є наявність низки його суб'єктів та організаційно-економічних механізмів.

Сукупність економічних суб'єктів, які шляхом формування певних механізмів здійснюють свою діяльність, утворює інфраструктуру підтримки інвестиційного процесу. Результати проведеного дослідження дозволяють виокремити три її рівні: мікрорівень (рівень підприємства), мезорівень (рівень галузі) і макрорівень (рівень економіки в цілому) (див. рис. 1).

Водночас, розглядаючи інфраструктуру, яка забезпечує реалізацію інвестиційного процесу у текстильній галузі та виступає необхідним чинником його активізації, слід визначити, що на інвестиційному ринку повинні бути представлені учасники – суб'єкти, їхні об'єднання, що формують інфраструктуру. Суб'єктами тут виступають держава, фінансово-кредитна система, реальний сектор економіки (текстильна промисловість), підприємства галузі, домогосподарства.

Головним завданням суб'єктів інфраструктури повинно стати формування, управління та підтримка інвестиційної діяльності у текстильній галузі. Так на загальнодержавному рівні повинні формуватись основи сприятливого інвестиційного клімату, що включатиме такі напрямки: підвищення стимулюючої ролі податків, формування пільгової системи; захист інтересів як дрібних інвесторів, що створить підґрунтя для активізації процесу залучення коштів домогосподарств на інвестиційні цілі підприємств текстильної галузі, так і стратегічних інвесторів тощо. Реальний сектор економіки та кожне підприємство галузі зокрема мають реалізувати активізацію інвестиційної діяльності в галузі згідно вимог ринку. Роль фінансово-кредитної системи полягатиме в забезпеченні прийняттого інвестування підприємств текстильної галузі, а домашніх господарств – у тому, що на даний час найбільш повно повинен реалізуватись їхній інвестиційний потенціал.

До складових підтримки інвестиційного процесу в галузі слід віднести:

- нормативно-правову базу (закони, укази Президента, постанови уряду тощо), яка шляхом формування певних норм, регламентує відносини між суб'єктами інвестиційного процесу в галузі;
- організаційну, елементами якої є різні інститути, які акумулюють і перерозподіляють капітали (комерційні банки, інвестиційні фонди тощо);
- матеріальну, що передбачає наявність капіталу;
- інформаційну, як сукупність необхідної інформації щодо функціонування інвестиційного ринку та каналів її перерозподілу;
- кадрову, завданням якої є забезпечення галузі послугами інвестиційних менеджерів належної кваліфікації на усіх рівнях її функціонування.

Вплив вказаних складових на інвестиційний процес у текстильній галузі формує низку механізмів підтримуючої інфраструктури, які слід розділити на дві групи: зовнішні і внутрішні (див. рис. 1). На зовнішні механізми галузь не може впливати, а навпаки — нижня група механізмів безпосередньо впливає на інвестиційні процеси у ній, сприяючи їхній активізації чи гальмуючи їх. Окрім цього, дана група механізмів здійснює вплив на верхню групу через товарно-конкурентний механізм. Водночас внутрішні механізми впливу на інвестиційну ситуацію у галузі формуються підприємствами, які її утворюють.

Визначальною особливістю кількісної оцінки сприятливості інвестиційного клімату галузі є визначення ступеня її привабливості.

Оцінюючи інвестиційну привабливість галузі слід насамперед урахувати її життєвий цикл. Щодо текстильної промисловості, то згідно проведеного дослідження вона перебуває на стадії „зрілості”, яка характеризується широким попитом на її товари, удосконаленням якісних характеристик продукції, що випускається. Значний обсяг інвестицій у цьому періоді слід спрямовувати на модернізацію обладнання або на технічне переозброєння галузі.

Саме в оцінці привабливості галузі слід поєднати два діаметрально протилежні підходи, взаємоузгодження яких і визначення (при необхідності) пріоритетного є найбільшою проблемою для осіб, які приймають рішення щодо інвестування. Перший підхід базується на об'єктивних процесах в галузі, оцінює її інвестиційний потенціал, який є якісною характеристикою, що враховує сукупність об'єктивних передумов для інвестицій і залежить як від наявності різних об'єктів інвестування, так і від економічного розвитку галузі.

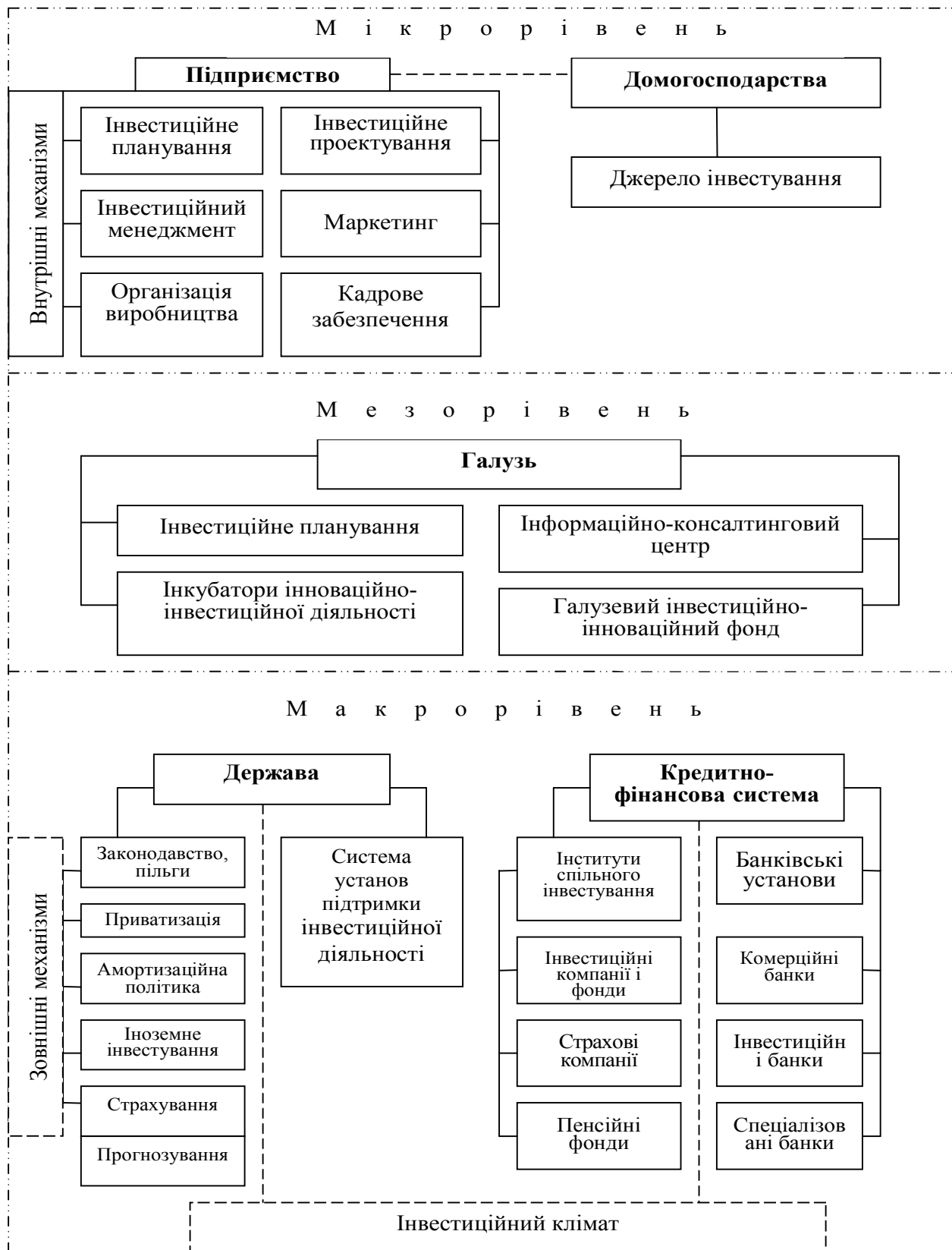

Рис. 1.

Інфраструктура підтримки інвестиційного процесу в текстильній галузі

Визначати привабливість текстильної промисловості пропонується на основі використання іншого підходу, який оцінює чинники інвестиційного ризику.

Окрім цього кількісну оцінку інвестиційного ризику текстильної галузі пропонується здійснювати за допомогою коефіцієнта ризику за формулою:

$$K_p = \frac{\sum_1^6 B_c}{B_{max}} \quad (1)$$

де, B_c — середня оцінка ймовірності настання ризику кожної групи, балів;
 B_{max} — максимальна бальна оцінка ризиків.

Значення розглянутого коефіцієнта знаходиться в діапазоні від 0 до 1. Згідно проведених експертних оцінок для текстильної галузі B_c становить 990 балів, а B_{max} — 2400 балів. Коефіцієнт ризику складає 0,4. Таке значення даного коефіцієнта вказує на можливість активізації інвестиційних процесів у галузі.

Функціонування підприємства в ринкових умовах неможливе без упровадження ефективних інвестиційних проектів. Інвестиції варто надавати тільки під окремі конкретні проекти, конкурентоспроможність яких можна оцінити і прибуток від реалізації яких можна поррахувати. Однією з перешкод на шляху отримання кредитів є те, що виробникам важко науково обґрунтовувати свої проекти. Уніфікацією вимог до таких обґрунтувань служить методика складання бізнес-плану інвестиційного проекту

Підхід до формування бізнес-плану з урахуванням інтересів зацікавлених сторін, а саме, інвесторів, власників, робітників і адміністрації підприємства, дозволить підвищити ефективність бізнес-плану як інструменту управління текстильним підприємством, що дозволить активізувати інвестиційний процес у даній галузі.

ВИСНОВКИ

Дослідження стану текстильної промисловості України мало за мету формування рекомендацій щодо активізації інвестиційного процесу на підприємствах шляхом формування інфраструктури його підтримки, удосконалення методики оцінки інвестиційної привабливості галузі, розробки заходів щодо обмеження впливу ризиків інвестиційної діяльності підприємств галузі за сучасних умов господарювання.

Аналіз економічної літератури показав, що головним недоліком застосовуваних нині методів формування бізнес-планів інвестиційних проектів є їх відірваність від інтересів конкретних учасників проекту та неврахування впливу ризиків інвестиційної діяльності підприємств текстильної промисловості.

На підставі проведеного дослідження одержано такі основні наукові результати:

1. Проведені теоретичні дослідження дали можливість визначити характерні ознаки інвестицій, на основі яких було уточнено сутність інвестицій як економічної категорії, що дало змогу виявити нові підходи до їхньої ролі у відтворенні основних виробничих фондів підприємств та підвищення ефективності виробництва загалом. З'ясовано теоретико-методичні основи інвестиційної діяльності та інвестиційного процесу.

2. Для забезпечення стабільної і ефективної роботи підприємств галузі необхідно активно використовувати існуючі у світовій практиці методи визначення економічної ефективності інвестиційних проектів, які були б придатними як на стадії експертизи, так і прийняття інвестиційних рішень. Від об'єктивності і повноти оцінки ефективності інвестиційного проекту залежать темпи розвитку підприємств та строки повернення вкладеного капіталу.

3. З'ясовано, що врахування інтересів учасників інвестиційного процесу обумовлює успіх реалізації інвестиційних проектів, а результати інвестиційної політики залежать від наявності розгалуженої і дієвої фінансово-кредитної інфраструктури та від ступеня реалізації в інвестиційному процесі інтересів і цілей потенційних інвесторів, функціонування яких активізує цей процес, і, як наслідок, сприяє формуванню нового економічного механізму в країні.

4. Здійснено оцінку сучасного стану інвестиційного процесу у текстильній галузі, розкрито основні особливості даної галузі виробництва, які обумовлені зовнішніми (попит на текстильну продукцію, пропозиція необхідних для виробництва ресурсів, державний вплив) і внутрішніми (організація постачання, виробництва і збуту) чинниками.

5. Проаналізовано стан відтворення основних виробничих фондів і поповнення оборотних коштів у текстильній промисловості, а також роль державної амортизаційної політики, визначено джерела формування інвестиційних ресурсів підприємств.

6. Істотну роль у активізації інвестиційного процесу в текстильній галузі відіграє інфраструктура підтримки такого процесу, тому запропоновано систему заходів, які сприятимуть її формуванню та ефективному функціонуванню.

7. Запропоновано методику оцінки привабливості текстильної промисловості для інвесторів через урахування впливу ризиків інвестиційної діяльності підприємств галузі, розроблено заходи з обмеження їхнього впливу на інвестиційний процес.

8. У результаті застосування методу аналізу ієрархій до формування бізнес-плану інвестиційного проекту з урахуванням інтересів зацікавлених сторін можна визначити пріоритетність кожного розділу бізнес-плану, а також виміряти величину цього пріоритету. Це дозволить запобігти можливим конфліктам шляхом відповідного формування розділів бізнес-плану, що приведе до активізації інвестиційного процесу на підприємствах галузі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Ляхович Л. А. Трансформаційні процеси в інвестиційній сфері текстильної промисловості України // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України: Зб. наук. праць кафедри управління трудовими ресурсами і розміщення продуктивних сил. — Тернопіль: Економічна думка, 2000. — Вип. 4. — С. 298–299.

2. Ляхович Л. А. Мобілізація джерел фінансування, створення і розвитку ФПГ // Наукові записки: Зб. наук. праць викладачів і аспірантів кафедри економічного аналізу ТАНГ. — Тернопіль: Економічна думка, 2000. — С. 134–137.

3. Ляхович Л. А. Особливості економічної поведінки потенційних інвесторів текстильних підприємств // Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наук. праць. — Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. — Вип. 103. — С. 71–76.

4. Ляхович Л. А. Аналіз впливу інфляції на формування інвестиційного проекту текстильного підприємства // Наукові записки: Зб. наук. праць викладачів і аспірантів кафедри економічного аналізу ТАНГ. — Тернопіль: Економічна думка, 2001. — Вип. 10. — Ч. 1. — С. 120–122.

5. Ляхович Л. А. Джерела формування інвестиційних ресурсів економічних суб'єктів в період переходу до ринкових умов господарювання // Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наук. праць. — Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. — Вип. 134. — С. 103–108.

6. Ляхович Л. А. Проблеми відтворення основних виробничих фондів текстильної промисловості України // Збірник наукових праць. Вип. 32. — К.: Ін-т світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2002. — С. 110–115.

7. Ляхович Л. А. Стратегія зниження ризиків інвестиційних проектів підприємств // Проблемы повышения эффективности функционирования предприятий различных форм собственности: Сб. научных трудов / Под ред. И. П. Булеева. — Донецк: ИЭП НАН Украины, 2004. — С. 237–242.

8. Ляхович Л. А. Проблеми активізації інвестиційного процесу в текстильній промисловості // Научный и производственно-практический сборник по техническим и естественным наукам. — Одесса, 2004. — Т.1. — С. 247–251.

Матеріали і тези конференцій

9. Ляхович Л. А. Взаємозв'язок інвестиційного прибутку і кредитування підприємств текстильної промисловості // Матеріали наукової конференції „Шляхи активізації вітчизняного

виробництва: теорія та практика, проблеми підготовки фахівців”, м. Хмельницький, 25-26 травня 2001 р. — Хмельницький, 2001. — С. 233–236.

10. Ляхович Л. А. Стратегія залучення іноземних інвестицій // Матеріали науково-практичної конференції „Стратегія розвитку вітчизняних підприємств” 23–24 жовтня 2003 р. — Тернопіль: ТАНГ, 2003. — 268-269.

11. Федорович Р. В., Ляхович Л. А. Умови проведення аналізу інвестиційного проекту // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2004 р.) Львів: Компакт-ЛВ, 2004. — С. 347-349. *Особистий внесок здобувача: визначено складові аналізу інвестиційного проекту.*

Ляхович Л. А. Активізація інвестиційного процесу в текстильній галузі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.07.01 – Економіка промисловості. Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України, Одеса, 2005.

У дисертаційній роботі вперше обґрунтовано необхідність та розроблено шляхи формування інфраструктури підтримки інвестиційного процесу в текстильній галузі, як сукупності економічних суб'єктів, які шляхом формування певних механізмів здійснюють свою діяльність, забезпечуючи ефективність інвестиційного процесу в галузі, розроблено методіку формування бізнес-плану інвестиційного проекту з використанням методу аналізу ієрархій для встановлення актуальності його розділів для кожного з його учасників. Удосконалено методичні підходи до визначення інвестиційної привабливості галузі на основі оцінки інвестиційного ризику, механізм визначення складових підтримки інвестиційного процесу в галузі, до яких відносяться нормативно-правова база, інформаційна, матеріальна, організаційна та кадрова складові. Запропоновано методіку кількісної оцінки інвестиційного ризику текстильної галузі з використанням коефіцієнта ризику.

Ключові слова: інвестиційний процес, інфраструктура підтримки інвестиційного процесу, інвестиційна привабливість галузі, інвестиційний ризик, баланс інтересів учасників інвестиційного процесу.

Ляхович Л. А. Активизация инвестиционного процесса в текстильной отрасли. — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.01 — Экономика промышленности. — Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, Одесса, 2005.

В диссертации рассмотрены проблемы активизации инвестиционного процесса в текстильной отрасли. Предмет исследования — теоретические и организационно-методические основы оценки эффективности инвестиционного процесса в отрасли, объект исследования — производственно-хозяйственная деятельность предприятий текстильной промышленности Украины.

Обобщены результаты исследования проблем активизации инвестиционного процесса в отрасли. Разработана применительно к предприятиям текстильной промышленности классификация источников инвестирования, состоящих из прибыли предприятия, амортизационных отчислений, привлеченных посредством эмиссии акций средств и инвестиционных сертификатов, а также заемных средств в виде банковских кредитов.

Изучены и усовершенствованы методы оценки эффективности инвестиций. На основе их применения отобраны оптимальные методы для использования при оценке инвестиционных проектов предприятий текстильной промышленности.

Изучен состав основных потенциальных инвесторов и определены их приоритеты относительно формирования инвестиционных проектов, а также их условия реализации в текстильной промышленности. Проанализированы показатели финансово-экономической деятельности текстильной отрасли, которые свидетельствует о том, что она под воздействием комплекса факторов оказалась в глубоком кризисном состоянии.

Исследования показали, что предприятия текстильной промышленности характеризуются значительным износом основных производственных фондов в то время, как острая конкуренция на внутреннем рынке требует постоянного их обновления. Показано, что единственным выходом из сложившейся ситуации является активизация инвестиционного процесса в отрасли. Существенным источником инвестирования в современных условиях являются амортизационные отчисления. Анализируются проблемы реализации амортизационной политики государства, дана оценка ее сильных и слабых сторон.

Сделан вывод, что активизация инвестиционного процесса в отрасли зависит от учета интересов его участников. Основным измерителем эффективности инвестиционного процесса на предприятиях отрасли является прибыль, от размера которой зависит возможность удовлетворения интересов участников инвестиционного процесса.

Активизация инвестиционного процесса отрасли должна происходить при условии формирования соответствующей инфраструктуры поддержки, субъектами которой являются государство, финансово-кредитная система, реальный сектор экономики (текстильная отрасль), предприятия отрасли, домохозяйства. Механизмы инфраструктуры поддержки инвестиционного процесса в отрасли делятся на внешние и внутренние.

Усовершенствованы методы оценки инвестиционной привлекательности отрасли посредством использования подхода, который базируется на оценке инвестиционного риска. Классифицированные инвестиционные риски позволят предприятиям текстильной отрасли разработать меры ограничения их воздействия.

Для повышения эффективности инвестиционного проекта предложена методика формирования его бизнес-плана, основным содержанием которого является обоснование источников и методов финансирования проекта, определение размера необходимых средств, которые обеспечили бы приемлемый уровень доходности и риска.

Ключевые слова: инвестиционный процесс, инфраструктура поддержки инвестиционного процесса, инвестиционная привлекательность отрасли, инвестиционный риск, баланс интересов участников инвестиционного процесса.

Lyakhovych L. A. Activisation of the investment process in the textile industry. – Manuscript.

The dissertation on competition of scientific degree of Cand. Econ. Sci. on specialty 08.07.01 – the Industrial economy. – Institute of Market problems and Economic-Ecological Research of Ukrainian National Academy of Sciences, Odessa, 2005.

In the thesis the ways of forming the investment process support infrastructure in the textile industry as the complex of economic subjects, which, creating some mechanisms, carry out its activity, providing efficiency of the investment process in the branch, are developed. Its urgency is reasoned. The method of setting up investment process business-plan using the method of hierarchy analysis to determine the actuality of its parts for each of its participants, is developed. Methodological approaches for finding investment favourability of the investment risk, mechanism of determination the components of the investment process support in the branch, which includes standard-law basis, information, material, management and staff problems are improved.

The method of quantitative estimation of the investment risk of the textile industry, using the risk coefficient, is suggested.

Key words: investment process, investment process support infrastructure, branch investment favourability, investment risk, invest balance of the investment process participants.